5. Musevi Hahambaşılığı

YORUMLAYALIM

Endülüs medeniyetinin İspanya'da sona ermesinden sonra soykırıma maruz kalan Yahudilerin II. Beyazıt Dönemi'nden itibaren Osmanlı'ya sığınması sonucunda Osmanlı coğrafyasına özellikle de İstanbul'a önemli oranda Yahudi yerleşimi olmuştur.

Yahudilerin Osmanlı Dönemi'nde ticari, siyasi, kültürel hayattaki konumlarını yorumlayınız.

Sözlük anlamıyla İbranice ve Aramice dillerinde "bilge, yetenekli kişi" anlamına gelen haham, terim olarak Tanah (Yahudi kutsal kitabı) ve Talmud (Tanah'ın yorumu, tefsiri) üzerinde yeterli eğitimi aldıktan sonra belirli bir Yahudi cemaatine ruhani önderlik yapan kişiye denir.

Hahamların, dinî konularda öğreticilik, sinagogun idaresi, ayinleri, evlilik, cenaze gibi merasimleri yönetme, vaaz ve irşad gibi görevleri bulunmaktadır. Bununla birlikte hahamlığı, Hristiyanlıktaki gibi bir ruhban sınıfı olarak düşünmemek gerekir. Zira kendi işleriyle meşgul olmakla beraber dinî görevleri de yerine getiren hahamlar mevcuttur. Günümüzde Ortodoks Yahudilik kadınların haham olmasını uygun bulmazken Reformist Yahudilerde kadın hahamlar vardır.

Hemen hemen Yahudilerin bulunduğu her ülkede Yahudilerin çıkarlarını korumak, dinî yaşayışlarını yönlendirmek ve Yahudi olmayan yönetimlerle Yahudi cemaatleri arasındaki ilişkileri düzenlemek gibi birtakım gerekçelerle hahambaşılıklar kurulmuştur. Günümüzde en önemli hahambaşılık İsrail'de bulunur. Tüm dünya Yahudilerinin bağlı olduğu tek bir hahambaşılık makamı yoktur.

Osmanlı İmparatorluğu'nda hahamlık resmî bir makam olarak 1835'te tanınmıştır. Çünkü Osmanlı'da gayrimüslim unsurlar "millet" sistemi ile yönetilmekteydi. Bu sisteme göre Yahudilere -diğer azınlıklarda olduğu gibi- din, dil, eğitim ve özel iç hukukları hususunda birtakım serbestlik verilmiş ve bunların idaresi ilgili dinî grubun liderine bırakılmıştı. Onların çözemedikleri hususlarda Osmanlı Devleti'nin hukuku devreye girmekteydi.

Günümüzde Türkiye'deki hahambaşılık, Beyoğlu'nda görevini icra etmeye devam etmektedir.[6]

Görsel 5.9: Türkiye Hahambaşılığı

6 Hahambaşılık hakkında geniş bilgi için bk. Hatice Doğan, Osmanlı Devleti'nde Hahambaşılık Müessesesi, s. 73-111; Ülkühan Olgun, Osmanlı Son Dönemi Yahudilik ve Hahambaşılık, s. 56-89; Kürşat Demirci, "Haham", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 15, s. 134-135.